

בטענה, שאם יש להשוות את האוכל אוכל שני לאוכל שנעשה שני על ידי משקה, אזי יש להחמיר על האוכל אוכל שני שיהיה כמו המשקה שנעשה לראשון⁽²⁶⁴⁾.

רבי יהושע יענה על טענה זו, שאין ללמוד ממשקה כי חכמים החמירו בו מפני שהוא מסוגל לקבל טומאה יותר מכל דבר המקבל טומאה, שהוא מקבל טומאה מראשון שלא כאדם וכלים שמקבלים טומאה מאב הטומאה בלבד, והוא מקבל טומאה בכלי הכשר שלא כאוכלים. אולם מאוכל שאין בו חומרא מיוחדת יש ללמוד על טומאת הגויה, שכיון שאוכל עושה אוכל לשני אף האוכל מאכל שני נעשה לשני⁽²⁶⁵⁾.

ועוד שאל רבי אליעזר את רבי יהושע: מה שאתה מחמיר שהאוכל שלישי נעשה שני למה, והלוא לכל היותר יש להשוות את האוכל למאכל?

אמר לו רבי יהושע: אף אני מודה שהאוכל שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקדש שלא

נעשה לשני, לא אמרתי שהאוכל שלישי נעשה לשני אלא בחולין שנעשו על טהרת תרומה, שהזהירות במהרתה, עדיין בחשש ב-תז טומאה היא אצל הקדש, שכן שנינו "בגדי אוכלי תרומה — מדרס לקדש" [משנה חגיגה יח ב]. הרי שאף שטומאת מדרס מטמאת אף חולין, ובודאי שאוכלי תרומה נזהרים ממנה, בכל זאת כיון שהזהירות בקדשים החמורים יותר, גדולה יותר, לגבי קדשים אנו חוששים שבגדי אוכלי התרומה טמאים בטומאת מדרס על ידי שנדה ישבה עליהם. וכן שלישי שנשמר מטומאה אחרת בזהירות של תרומה, אנו חוששים שהוא שני לענין קדש, והאוכל אותו דינו להיות שני כדין אוכל שני לענין קדש⁽²⁶⁶⁾.

מעתה, יש בידינו להסביר בשלש דרכים את דברי רבי יהושע במשנה שאמר "בחולין שנעשו כל טהרת תרומה".

א. רבי יהושע חידש שאפשר להתפיס על חולין דיני טומאה של תרומה אף היא קלה מקדש, וכל שכן שהדברים נאמרו בחולין

נמי הו"ו ולא כגורסתנו שהמילה נמי כתובה לפני המילה תחילה, ויש משמעות להבדל. ועיין בהערה הבאה שהתוספות פירשו את הגמרא באופן אחר מרש"י.

264. כך מפרש רש"י. והתוספות מפרשים שרבי אליעזר אומר שלא מצאנו שהשני עושה שני, כי מה שמצאנו באוכל שנטמא במשקין, זוהי חומרת המשקין ולא חומרת האוכל, ואין ללמוד משם שהאוכל יהיה חמור מהמאכל.

265. מדברי רש"י. והתוספות מביאים גירסא בגמרא "אמר ליה רבי יהושע: שאני משקין דעלולים לקבל טומאה".

תוספות דוחים את הגירסא, כי לשיטתם שבהערה הקודמת כבר אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע שאין ראייה ממשקין ולא ענה לו רבי יהושע דבר במה שאמר "שאני משקין" ועיין בתורת חיים.

266. רש"י כתב, שהתרומה היא בחשש שני לטומאה.

וכתב התוספות יו"ט, שאף היא בחשש ראשון לטומאה, אלא שדי לנו בחשש שהיא שניה כדי להחמיר ולעשות את האוכלה לשני לענין קדש, כי אין הבדל בין אוכל ראשון לאוכל שני לפי רבי יהושע.

שנעשו על טהרת הקדש.

לפי דרך זו, אף האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקדש נעשה גופו שני לקדש, מפני ששמירת חולין שנעשו על טהרת הקדש לא מספיקה לקדש בעצמו שנזהרים בו יותר.

יש בגמרא לקמן דעה הסוברת כך, אך ברור שרבה בר בר חנה חולק על כך, שלדבריו רבי יהושע אמר במפורש שהוא לא אמר שהאוכל נעשה לשני אלא בתרומה ולא בחולין שנעשו על טהרת הקדש.

ב. רבי יהושע בא להסביר מדוע הוא סובר שהאוכל שלישי נעשה שני, ומסביר שהוא מדבר בתרומה וטהרת התרומה היא טומאה אצל הקדש.

לפי דרך זו, ניתן לומר שרבי יהושע מודה שאפשר להתפס חולין בטהרת הקדש, אבל האוכלם לא נעשה שני.

אף דרך זו לא מתאימה עם המשא ומתן שהוא המשך המשנה לפי מסורת רבה בר בר חנה, שכן אם רבי יהושע כבר הסביר במשנה מדוע האוכל שלישי נעשה שני לקדש, לא היה רבי אליעזר שואלו על זה ורבי יהושע חוזר ומסביר.

ג. רבי יהושע בא להגביל את מציאות

השלישי שהוא מדבר עליו. ואומר שאינו אלא בחולין שנעשו על טהרת תרומה ולא בחולין שנעשו על טהרת הקדש כי אין בהם שלישי.

רק לפי דרך זו ניתן להבין את המשא ומתן. רבי אליעזר לא ידע את טעמו של רבי יהושע מדבריו במשנה, כי עיקרם בא להגביל את מציאות השלישי בחולין, וכאשר שאל רבי אליעזר את רבי יהושע לטעמו, ענה לו, שהוא מדבר רק בחולין שנעשו על טהרת תרומה, וזה גם טעמו שטהרת התרומה היא טומאה אצל קדש.

נמצא, שמי שהעמיד את משנתנו שלא כרבי יהושע הוא רבה בר בר חנה, והוא האמורא שאליו התכוין עולא כשאמר "חבריא אמרין" (267).

אמר רבי זירא אמר רבי אפי אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי: האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקדש נעשה גופו שני לקדש לפי רבי יהושע שההלכה כמותו, מפני שאף חולין שנעשו על טהרת הקדש לא נזהרים בהם כל כך (268), ולענין קדש בעצמו אנו חוששים שהם שניים, והאוכל שני נעשה לשני.

איתיביה רבי זירא לרבי אפי מהמשנה: רבי יהושע אומר: האוכל שלישי הרי הוא שני לקדש, ואין שני לתרומה, בחולין שנעשו על

והר"ן מפרש, שלדעה זו אליבא דרבי יהושע לא חלקו חכמים בטומאת הגויה, וכל האוכל דבר טמא שדינו להטמא, עשו אותו לשני וכיון שהשלישי הוא טמא לגבי קדש, האוכלו הוא שני לקדש. [חדושי הר"ן ד"ה אף אני].

267. עולא שסובר בדעת רבי יהושע שחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש, הבין את דברי רבי יהושע כאחת הדרכים הראשונות [רש"י].

268. כך מפרש רש"י בדעה זו בדף לד א בסוף ד"ה מפני שטהרתה.

טהרת תרומה.

ומקשה רבי זירא: על טהרת תרומה, אין. על טהרת הקדש, לא אמר רבי יהושע שהאוכל נעשה לשני, או מפני שהוא סובר שאין שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקדש, או שיש בהם שלישי, אבל אין הם בחשש טומאה אצל הקדש מפני שנעשו על טהרת הקדש!

אמר ליה רבי אסי: לא אמר רבי יהושע בדוקא תרומה, אלא לא מיבעיא קאמר, וכוונת רבי יהושע לחדש שיש לחולין שנעשו על טהרת תרומה דין טומאה של תרומה, וכל שכן שיש לחולין שנעשו על טהרת הקדש דין קדש, ודינם שיהיו לענין האוכל אותם.

ומקשינן: והא רבי אסי אמר את דבריו בשם רבי יוחנן, ואילו רבה בר בר חנה אמר בשם רבי יוחנן את המשא ומתן שבו "אף אני לא אמרתי אלא בתרומה" קאמר רבי יהושע!

ומתריצין: אמוראי נינהו ואלויבא דרבי יוחנן, ולפי רבי אסי בשם רבי יוחנן לא אמר רבי יהושע דברים אלו מעולם (269).

אמר עולא: האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה, אף שלדעת רבי יהושע אין הוא מטמא במגע אלא קדש אבל תרומה

שנגע בה טהורה, מכל מקום נפסל גופו מלאכול בתרומה, שאיסור האכילה לא תלוי בכך שהאוכל מטמא את התרומה, ואף שלדעת רבי יהושע האוכל אוכל ראשון נעשה לשני, וכן היה לנו לומר שהאוכל אוכל שלישי נעשה רביעי ומותר בתרומה, אין אומרים כך, לפי שלא אמר רבי יהושע שהאוכל יורד במדרגת טומאתו מהמאכל אלא לענין טומאת מגע, אבל האוכל שלישי אף כשאנו אומרים שהוא שלישי אין הוא מטמא תרומה במגע אלא נאסר באכילת תרומה (270), ובזה מודה רבי יהושע שהאוכל חמור כהמאכל.

ומקשינן: מאי קא משמע לן עולא, הלוא כך יוצא מדברי רבי יהושע?

שכן תנינא: האוכל שלישי הרי הוא שני לקדש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה. שני לתרומה הוא דלא הוי, הא שלישי לתרומה הוי!

ומתריצין: אי מההיא, הוה אמינא: לא שני לתרומה הוי ולא שלישי לתרומה הוי, ואידי [ואגב] דאמר רבי יהושע שהאוכל הוא שני בקדש, אמר נמי אין שני בתרומה, קא משמע לן עולא שנעשה שלישי לתרומה.

איתיביה רב המנונא לעולא ממשנה במסכת טהרות [ב ג]: הראשון שבחולין, טמא,

269. לענין הלכה נחלקו הרמב"ם והראב"ד, הרמב"ם פסק שחולין שנעשו על טהרת הקדש אין בהם שלישי, והראב"ד פסק שיש בהם שלישי. [פי"א מאבות הטומאות ה"ט].

270. לענין קדש דינו כשני, ואין לנו נפקא מינה בזה שהוא שלישי ולא רביעי אלא לענין אכילת תרומה.

269. לענין הלכה נחלקו הרמב"ם והראב"ד, הרמב"ם פסק שחולין שנעשו על טהרת הקדש אין בהם שלישי, והראב"ד פסק שיש בהם שלישי. [פי"א מאבות הטומאות ה"ט].

הרמב"ם מודה שיש דינים מיוחדים בחולין שנעשו על טהרת הקדש ואינם כחולין גמורים,

אמר ליה עולא: הנח לניזיד הדמע דליכא לה-א באכילתו אכילת כזית תרומה בכדי שהות אכילת פרס, שהתבלין הוא מועט (271) וכשאוכל ממנו כזית כבר שהה יותר מכדי אכילת פרס, ואין זה חשוב כאכילת זית לגבי כל האיסורים שבתורה ואפילו הטמא בטומאת הגוף דאורייתא אינו חייב מיתה כשאוכל תרומה באופן זה (272). וחכמים לא החמירו לאסור אכילה זו בפסול הגוף שעל ידי שלישי, אבל האוכל שני החמירו בו שלא יאכל ניזיד הדמע, מפני שטומאתו חמורה יותר, וגם מפני שהתרומה עצמה נפסלה מדרבנן על ידי הניזיד (273).

ומטמא תרומה באופן שהיא פוסלת תרומה אחרת. והשני שבחולין, פוסל תרומה, ואינו מטמא אותה שתהיה מטמאת תרומה אחרת. והשלישי, כשישנו בחולין, כגון שנעשה על טהרת תרומה, הוא נאכל בניזיד הדמע, שהוא תבשיל אשר שום ושמן של תרומה מעורבים בו, ואין איסור לאוכלו מפני שהתרומה לא מקבלת טומאה מהניזיד, שהוא שלישי.

ומקשה רב המנונא: ואי אמרת שהאוכל שלישי נפסל גופו מלאכול בתרומה, איך מתירים לו לאכול את הניזיד, וכי ספינן ליה מידי דפסיל ליה לגופיה מאכילת תרומה ותוך כדי כך הוא אוכל את התבלינים של תרומה!

תרומה, והלוא הוא נטמא ופוסל את עצמו מלאכול בתרומה, וחכמים אסרו עליו להטמא בטומאת הגויה, שכן הסמיכו את טומאת הגויה על הפסוק "אל תטמאו בהם"!

והתוספות אומרים, שלא לומדים מפסוק זה שיש איסור להטמא, שהרי אפילו הכהנים לא מוזהרים אלא על טומאת מת ואינם אסורים להטמא בשרץ ונבלה, וכל האיסור להטמא בטומאת הגויה הוא כשבא לאכול תרומה אחרי אכילת הדברים הטמאים.

עוד מפרש הרמב"ן, שהאיסור הוא להטמא בשלשת הרגלים, וכדרך שפירשו חז"ל את מה שהתורה אסרה להטמא בנבילה שהמדובר ברגל. עתה נביא את פירושו רש"י על לשון הגמרא.

איתיביה רב המנונא לעולא ממשנה: הראשון שבחולין אף שלא נעשו על טהרת תרומה טמא ומטמא תרומה באופן שהיא פוסלת תרומה אחרת, והשני שבחולין פוסל תרומה ואינו מטמא אותה שתהיה מטמאת תרומה אחרת, והשלישי נאכל אף אם קבל טומאה משני בניזיד הדמע, והוא תבשיל ששום ושמן של תרומה מעורבים בו, ואף שדין

271. אין כוונת הגמרא לומר, שסתם ניזיד — אין בתבלינים שלו כזית בכדי אכילת פרס, אלא כדי לתרץ את המשנה אנו אומרים כן. [תוד"ה הנח].

272. תוספות אומרים, שיש איסור דאורייתא לאכול בטומאה אף כשלא אוכל כזית בכדי אכילת פרס, שהרי קיימא לן כרבי יוחנן שחצי שיעור אסור מהתורה, ומכל מקום בטומאת הגויה דרבנן וכשהטמא הוא רק שלישי לא החמירו באכילה כזו. [תוד"ה והשלישי].

ויש ראשונים הסוברים שאין חצי שיעור אסור מהתורה כשהוא נאכל בתערובת. [עייין בספר מנחת ברוך סי' נ"ד ענף ב']. ועיין בספר לב אריה.

273. זו דרך רבותיו של רש"י שהביאם בפירוש הסוגיא על לשונות הגמרא. רש"י דחה את פירושו ופירש פירוש אחר, אמנם התוספות מסכימים לפירוש רבותיו של רש"י.

רש"י מקשה על פירוש זה, איך מותר לכהן לאכול את הניזיד אפילו לא היתה מעורבת בו